Setan lausunto lakivaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle etu- ja sukunimilaiksi ja laiksi rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 8 ja 9 §:n muuttamisesta (HE 104/2017 vp)

Seta kiittää lakivaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä etu- ja sukunimilaiksi ja laiksi rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 8 ja 9 §:n muuttamisesta (HE 104/2017 vp) ja esittää siitä seuraavat huomiot:

Yleisiä huomioita

Hallituksen esittämät lähtökohdat nimilain muutokselle ovat perustellut. Esityksessä todetaan, että nimilainsäädännön ajanmukaistaminen on tarpeen, jotta voidaan huomioida mm. muutokset perherakenteissa, yleinen pyrkimys yksilöllisempään nimenantoon sekä se ettei nimi korostu enää samalla tavalla yksilöintivälineenä etu- ja sukunimeen verrattuna. Lisäksi esitystä perustellaan sääntelyn yksinkertaistamistavoitteiden ja viranomaistoiminnan tehostamisen näkökulmasta.

Hallituksen esitys on kuitenkin riittämätön lapsen oikeuksien sekä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisen kannalta. Erityisesti hallituksen esitys ei huomioi riittävästi etunimien osalta sukupuolen moninaisuutta, eikä perheiden moninaisuutta sateenkaariperheiden osalta.

Lainvalmisteluprosessin aikana Seta on peräänkuuluttanut yksilöiden itsemäärämisoikeuden sekä perheiden oikeuden vahvistamista.

Etu- ja sukunimilaki

1. Luku: Etunimi

2 § Etunimen harkinnanvaraiset edellytykset

Hallituksen esityksen mukaan etunimeksi voidaan hyväksyä edelleen vain nimi, joka on vakiintunut samalle sukupuolelle.

Hallituksen esityksessä pidetään kiinni etunimien sukupuolisidonnaisuudesta. Setan mielestä esitys ei ole perusteltu. Etunimien sukupuolisidonnaisuudesta tulisi luopua.

Hallitus ei esitä painavia perusteluja sille, miksi etunimien sukupuolisidonnaisuudesta tulisi pitää kiinni. Esityksessä todetaan, että sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisen voidaan katsoa

puoltavan sukupuolierottelun häivyttämistä, mutta sukupuolijaottelu on ainakin vielä tällä hetkellä merkittävä osa henkilön tunnistamista sosiaalisessa kanssakäymisessä ja osa henkilötunnuksen muodostumistapaa. Hallitus haluaa esityksellään vahvistaa henkilötunnukseen liittyvää sukupuolijakoa ja katsoo, että on luontevaa, että tämä jako heijastuu myös nimijärjestelmään. Intersukupuolisten ihmisten oikeuksia koskevassa kannanotossa ETENE on peräänkuuluttanut laajempaa yhteiskunnallista keskustelua sukupuolen merkityksestä esimerkiksi henkilötunnuksessa. Nimilain muutoksella olisi mahdollista lieventää yhteiskunnan sukupuolittuneita rakenteita. Nyt hallituksen esitys ylläpitää niitä.

Etunimien sukupuolisidonnaisuuden purkaminen olisi erityisen tärkeää henkilöille, joidenka sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisu ylittää kaksinapaisen sukupuolijärjestelmän rajat.

On huomattava, että juridisen sääntelyn purkaminen etunimien osalta ei todennäköisesti aiheuttaisi kovin nopeita muutoksia nimenantoon liittyvissä kulttuurisissa käytännöissä. Se kuitenkin edistäisi pitkällä tähtäimellä yhteiskunnan sukupuolitettujen rakenteiden purkamista.

Hallituksen esityksessä todetaankin, että etunimien jakautuminen naisen ja miehen nimiin ei käytännössä ole tarkkarajainen. Aina ei ole yksinkertaista siten määritellä nimen vakiintumista tietylle sukupuolelle. Hallitus kuitenkin katsoo, että väestörekisteristä saatavia tietoja voidaan hyödyntää etunimen sukupuolisidonnaisuuden arvioimisessa. Olisi varmistettava, ettei edistettäisi käytäntöä, jolla toistaiseksi sukupuolineutraalit tai millekään sukupuolelle vakiintumattomat nimet tulisi väkisin sukupuolitettua.

Etunimien sukupuolisidonnaisuudesta luopuminen selkeyttäisi etunimiä koskevaa sääntelyä ja vähentäisi siihen liittyvien poikkeusperusteiden tarvetta.

3 § Poikkeusperusteet

Hallituksen esityksen mukaan etunimi, joka ei täytä 2 §:n 1 momentissa säädettyjä edellytyksiä, voidaan kuitenkin edelleen hyväksyä, jos siihen harkitaan olevan muu erityinen syy.

Hallitus toteaa, että erityinen syy voi liittyä hakijan sukupuoli-identiteettiin. Esitys vastaa nykyistä lain soveltamiskäytäntöä. On tärkeää, että esityksessä ei ainakaan heikennetä nykyistä lain soveltamiskäytäntöä.

Sukupuoleen liittyviä poikkeusperusteita on hallituksen esityksessä kuitenkin arvioitu kapea-alaisesti, eikä esitys turvaa riittävästi muunsukupuolisten, intersukupuolisten tai transvestiittien oikeutta oman identiteetin mukaiseen nimeen. Tasa-arvolaissa kielletyn syrjinnän (sukupuoli-identiteetti, sukupuolen ilmaisu ja sukupuolipiirteet) ennaltaehkäisemiseksi olisi tärkeää, että viranomaiset saavat laista riittävän soveltamisohjeen tältäkin osin.

Tasa-arvolain mukaista lain soveltamista tulisi helpottaa kirjaamalla lainvalmistelussa auki selvemmin ne tilanteet, jotka oikeuttavat poikkeusperusteiden soveltamiseen. Transsukupuolisten henkilöiden lisäksi oman sukupuolen mukaisen nimen vahvistaminen tulisi turvata muunsukupuolisille, transvestiiteille ja intersukupuolisille. Olisi myös varmistettava, että itsemäärämisoikeus etunimeen toteutuu myös sukupuolivähemmistöihin kuuluvien alaikäisten osalta.

2. Luku: Sukunimi

6 § Lapsen sukunimen määräytyminen

Hallituksen esityksessä halutaan säilyttää lapsen ja (juridisen) vanhempien nimiyhteys tai tilanteissa joissa vanhemmilla on eri sukunimi, nimiyhteyden vanhempien huollossa olevaan täyssisarukseen.

Sukunimiä koskevassa sääntelyssä tulee huomioida perhemuotojen moninaisuus ja niiden välinen yhdenvertaisuus. Perheiden tulisi perhemuodostaan huolimatta saada halutessaan käyttöönsä tosiallisia perheyhteyttä ilmentäviä sukunimiä.

Sateenkaariperheissä lapsilla voi kuitenkin olla useampi kuin kaksi tosiasiallista vanhempaa. Vanhemmat voivat toivoa lapselleen nimiyhteyttä vanhempaan, jota laki ei kuitenkaan tunnusta lapsen juridiseksi vanhemmaksi. Hallituksen esitys ei tältä osin edistä perheiden yhdenvertaisuutta.

Laki rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 8 ja 9 §:n muuttamisesta

Seta kannattaa hallituksen esitystä poistaa rekisteröidystä parisuhteesta annetussa laissa oleva rajoitus, jonka perusteella rekisteröidyn parisuhteen osapuoliin ei sovelleta puolison sukunimeä koskevia säännöksiä. Esitys perustellusti edistää rekisteröidyssä parisuhteessa olevien parien yhdenvertaisuutta.

Lisätietoja antaa:

Kerttu Tarjamo
pääsihteeri, Seta

p. 050 309 8108
paasihteeri@seta.fi